

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף מ

(בעמוד הקודם)

למדנו במשנה - והדבדבניות אף על פי שמנטפות אין בהן משום הכשר משקה:

קושיא: **ורמינהי הבוצר לגת:** הבוצר ענבים לצורך דריכתם בגת לעשות מהם יין, האם המשקה הזב מהענבים מכשיר את הענבים לקבל טומאה? לדעת הלל המשקה לא מכשיר את הענבים לקבל טומאה, משום שהוא לא יוצא לרצון הבעלים שהרי הוא נשפך מהסלים לארץ והולך לאיבוד. ולדעת שמאי המשקה מכשיר את הענבים לקבל טומאה, גזירה שמא יבצור את הענבים בקופות מזופפות (= סלים מצופים בזפת שאין היין נשפך מהם) שאז המשקה היוצא מהענבים הוא 'לרצונו' כי הוא נשמר בסל, ומכשיר אותם לקבל טומאה. לאחר מכן הודה הלל לדברי שמאי שיש לגזור שהמיץ מכשיר את הענבים.

ואם כן קשה, מדוע המיץ שיוצא מהדבדבניות (שהם אשכולות ענבים) לא מכשיר אותם?

תירוץ: **התם קא בעי ליה למשקה וכו'.** שם הוא בוצר את הענבים לצורך המשקה, ולכן יש לגזור מחשש שיבצור בסלים סגורים ואז הוא יהיה מרוצה מהמשקה שיזוב מהענבים. אבל כאן הוא בוצר את הדבדבניות לאכילה, ולכן בכל מקרה הוא לא יהיה מרוצה במשקה היוצא מהם.

*

למדנו במשנה - וטרית שאינה טרופה:

תנו רבנן - איזו היא טרית שאינה טרופה? כל שראש ושדרה ניכר: בכל דג ודג. כי יש הבדל בין ראש של דג טמא לדג טהור, וכן בשדרה. לדג טמא יש ראש חד ולדג טהור ראש עגול. ולדג טהור יש חוט שדרה ולדג טמא אין.

ואיזו ציר שיש בה דגה? כל שכלבית אחת או שתי כלביות שוטטות בו: בתוך ציר של דגים טהורים, מתפתח יצור קטן בשם 'כלבית' והוא בעל חי טמא. אבל הוא לא יכול לחיות בתוך ציר של דגים טמאים. ולכן ציר של דגים שיש בתוכו כלבית, אין לחשוש שמעורב בו ציר של דגים טמאים.

קושיא: השתא כלבית אחת אמרת שרי, שתי כלביות מבעיא? אם אפילו כלבית אחת כבר מתירה את הציר, מדוע צריך לומר שגם שתי כלביות מתירות? תירוץ: לא קשיא כאן בפתוחות כאן בסתומות: בחביות סתומות מספיק כלבית אחת. אבל בחביות פתוחות יש לחשוש שהכלבית נפלה לחבית מבחוץ, ואין ראייה שהציר טהור. ולכן צריך שתי כלביות שאז זו הוכחה שהוא טהור.

איתמר רב הונא אמר וכו': נחלקו רב הונא ורב נחמן בכוונת הברייתא הנ"ל שטרית שאינה טרופה מותרת אם ראש ושדרה ניכר. האם צריך שבכל דג יהא ניכר גם הראש וגם השדרה, או מספיק אחד מהם או ראש או שדרה.

מתיב רב עוקבא בר חמא: כתוב במשנה בחולין את הסימן של דגים טהורים 'ובדגים, כל שיש לו סנפיר וקשקשת'. מדוע המשנה לא כתבה גם את הסימן של ראש ושדרה? (וקשה על שתי הדעות).

אביי מתרץ: המשנה בחולין מדברת על הדגים 'אראה' ו'פלמודא' שהראש שלהם דומה לדגים טמאים, ולכן אי אפשר להכיר אותם אלא על ידי סנפיר וקשקשת.

אמר רב יהודה משמיה דעולא: כל המחלוקת של רב הונא ורב נחמן היא רק לגבי האם מותר לטבול פת בציר של הדגים שיש להם רק ראש או רק שדרה. אבל לגבי לאכול את גוף הדג עצמו, לכו"ע צריך לוודאות שיש להם את שניהם. [והטעם, משום שציר של דג טמא אסור רק מדרבנן כי 'זיעה בעלמא' הוא. ראב"ד].

אמר ר' זירא: בהתחלה הייתי מטבל בציר של דגים שיש להם רק סימן אחד (ראש או שדרה). כי חשבתי שהמחלוקת של רב הונא ורב יהודה היא באכילת גוף הדג, אבל בציר לכו"ע מספיק סמן אחד. אבל אחרי ששמעתי את דברי רבי יהודה בשם עולא שהמחלוקת היא בציר, הפסקתי לטבל בציר. משום שאני סובר כרב הונא שמצריך שני סימנים.

אמר רב פפא - הלכתא עד שיהא ראש ושדרה ניכר של כל אחת ואחת.

קושיא על רב פפא: מיתיבי - חתיכות שיש בהן סימן וכו': מוכח שמספיק שיש סימן רק בחתיכה אחת מתוך מאה חתיכות בשביל להתיר את כולן!

גרב - חבית.

תרגמה רב פפא כשחתיכות שוות: רב פפא מתרץ - מדובר שכל החתיכות מתחברות ביחד כמו פאזל לדג אחד.

קושיא: אי הכי מאי למימרא? אם כן מה החידוש? תירוץ: **מהו דתימא ניוחש דלמא אתרמי, קמ"ל:** היה מקום לחשוב שאולי קרה מקרה שהחתיכות מתחברות, למרות שהם לא מאותו סוג של דג. קמ"ל שלא חוששים.

*

ההוא ארבא דצחנתא: מעשה בספינה של דגי 'צחנתא' שהגיעה למקום הנקרא 'סיכרא'. יצא רב הונא בר חנינא לבדוק את הדגים, וראה שיש שם קשקשים, ועל פי זה התיר את כל הדגים שבספינה. אמר לו רבא - האם יש מי שמתיר כזה דבר במקום שמצויים קשקשים? כלומר הרי יתכן שהקשקשים הגיעו מהדגים הטהורים אבל יש בספינה גם דגים טמאים.

נפק שיפורי דרבא ואסר, שיפורי דרב הונא בר חנינא ושרי: רבא הוציא אנשים שיתקעו בשופרות ויכריזו שהדגים שבספינה אסורים. ואילו רב הונא בר חנינא הוציא שופרות שיכריזו שהם מותרים.

אמר רב ירמיה מדפתי: לי בעצמי אמר רב פפי, שכל מה שהתיר רב הונא בר חנינא זה רק את הציר של הדגים הללו, אבל לא את הדגים עצמם.

אמר רב אשי: לי בעצמי אמר רב פפא, שרב הונא בר חנינא התיר אפילו לאכול את הדגים עצמם.

ואני לא אוסר לאכול את הדגים, משום שרב פפא אמר לי שרב הונא בר חנינא התיר אותם. ומאידך אני גם לא מתיר לאכול אותם, בגלל שרב יהודה משמיה דעולא אמר שכל המחלוקת בין רב הונא לרב נחמן היא רק לגבי הציר, אבל לגבי אכילת הדגים לכו"ע צריך שיהא ראש ושדרה לכל דג ודג.

יְתִיב רב חִיננָא: יֵשֵׁב רב חִיננָא בר אידי לפני רב אדא בר אהבה, ואמר לפניו – גוי שהביא ספינה (= עריבה) מלאה חביות, ונמצאת כילבית באחת מהן. אם החביות פתוחות כולן מותרות, משום שכמו שנמצאת כלבית באחת מהן, כך מסתמא היתה כלבית בכולן אך בגלל שהן פתוחות הכלביות יצאו והלכו. אבל אם החביות סתומות, רק החבית שבה נמצאה הכלבית מותרת ושאר החביות אסורות.

אמר ליה מנא לך הא? שאל אותו רב אדא בר אהבה מניין לך זה? ענה לו רב חִיננָא – שמעתי זאת 'משלושה מקראות' כלומר משלושה חכמים גדולים שאפשר לסמוך עליהם כמו שסומכים על פסוק.

*

אמר רב ברונא אמר רב – קירבי דגים ועוברין אין נקחין אלא מן המומחה:

שומן דגים וביצי דגים, ניתן לקנות רק מאדם מומחה שיודע לזהות האם הם הגיעו מדג טמא או מדג טהור.

רמי ליה עולא לרבי דוסתאי דמן בירי: הקשה עולא לרבי דוסתאי – מהדברים הללו משמע שגם לדג טמא יש ביצים. כי אחרת לא צריך לזהות מאיזה דג הגיעו הביצים. וקשה על כך מהברייתא האומרת שדג טמא משריץ דגים קטנים, ודג טהור מטיל ביצים.

אמר לו רבי דוסתאי: סמי מכאן עוברין: תמחוק מדברי רב את המילה 'עוברין', כי באמת אין צורך לבדוק את הביצים משם שרק לדג טהור יש ביצים.

אמר לו רבי זירא: אל תמחוק. כי גם דג טהור וגם דג טמא שניהם מטילים ביצים. אלא שדג טמא מטיל את הביצים בתוך הגוף שלו ומשריץ את הביצים לדגים קטנים, ואז מוציא את הדגים מגופו. ואילו דג טהור מטיל ביצים החוצה, והביצים משריצים דגים כשהם מחוץ לגופו. ולכן הקונה ביצים צריך לבדוק האם הם ביצים של דג טמא או של דג טהור.

קושיא: למה לי מומחה? לבדוק בסימניו! דתניא 'כסימני ביצים כן סימני דגים'.
הגמרא עוצרת ומקשה: סימני דגים סלקא דעתך? סימני דגים סנפיר וקשקשת
כתיב בהו: הרי יש להם סימנים של סנפיר וקשקשת, ומה הקשר לסימנים של

ביצים טהורות? ומשיבה: אלא 'כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים': כמו סימן של ביצת עוף טהור כך הסימן של ביצת דג טהור. כדלהלן.

ואלו הן סימני ביצים? וכו': ביצה טהורה 'כודרת' = רחבה בבסיסה וצרה בראשה. ו'עגולגלת' = הבסיס שלה עגול. ולכן ראשה האחד 'כד' = כלומר רחב, וראשה השני 'חד' = כלומר צר.

חלבון וחלמון מעורבין זה בזה - זו היא ביצת השרץ: ביצה כזו היא ביצה של צב. על כל פנים, קשה, ניתן לבדוק ביצת דג לפי סימני ביצת עוף ומדוע צריך מומחה? רבא מתרץ: מדובר כשנימוחו הביצים.

קושיא: ולרבי דוסתאי דמן בירי: שאמר שיש למחוק את 'עוברן' מדברי רב, כי רק לדג טהור יש ביצים. קשה מדברי הבריתא הזו, האומרת שיש לביצי דגים סימני טהרה. והרי אין כלל ביצים לדג טמא!

תירוץ: לאו תרוצי מתרצת לה? האם לא הוצרכת לתרץ את לשון הברייתא? ואם כן תתרץ גם את זה, ותאמר - 'כסימני ביצים כך סימני קירבי דגים'. והיכן מצאנו בסימני קירבי דגים שיהא כד וחד? התשובה מצאנו זאת 'בשילפוחא' = שלפוחית של דג טהור נראית כמו ביצת עוף טהור.

שאלה: אם אין שם מומחה מאי? מה הדין אם הקרביים והביצים נימוחו, ואין שם מומחה שיוכל לזהות מאיזה דג הם עשויים?

תשובה: אמר רב יהודה: אם המוכר אומר 'אני מלחתי את הדגים הללו וראיתי שהם טהורים' הדגים מותרים. אבל רב נחמן אמר שזה לא מספיק, עד שיראה לו המוכר את הדגים שמהם הוא הוציא את הביצים והקרביים. כי יש לחשוש שהוא לא בקיא לדעת האם הם באמת טהורים או לא.

אורי ליה רב יהודה לאדא דיילא: הורה רב יהודה לאדא השמש (= העובד בעזרה להכנת סעודות) כשיטתו כנ"ל.

*

למדנו במשנה - ועלה של חילתית:

קושיא: פשיטא: והרי זהו דבר פשוט שהוא מותר, שהרי אין דרך לחתוך את העלה בסכין, ומה המשנה באה להשמיע לנו בזה?

תירוץ: לא נצרכה: המשנה באה לחדש לנו שגם הגרגירים הדבוקים בעלה או שנשרו לתוך הכלי מותרים באכילה, שהיה מקום לחשוב שהגוי עירב בהם גרגירים שנחתכו בסכין של איסור, קמ"ל שאנו אומרים שהגרגירים שנמצאים בכלי נפלו מהעלה לתוך הכלי והם מותרים.

*

למדנו במשנה - וזיתי גלוסקאות המגולגלין:

קושיא: פשיטא: שהם מותרים, שהרי אין כאן שום חשש.

תירוץ: לא נצרכה: המשנה באה לחדש לנו שגם במקרה שהזיתים מאוד רכים והגרעין שלהם נשמט מחמת רכותם, אין לחשוש שזה מחמת שהגוי נתן בהם יין, אלא זה מחמת השמן שיש בהם.

*

למדנו במשנה - ורבי יוסי אומר שלחין אסורין:

שאלה: היכי דמי 'שלחין'? מה זה 'שלחין'? תשובה: א"ר יוסי בר חנינא: אם הוא אוחד את הזית בידו והגרעין נשמט מעצמו הרי הזית אסור, שמא הגוי נתן בתוכו יין. ('שלחין' משמעותו שהגרעין משתלח החוצה מעצמו).

*

למדנו במשנה - החגבין הבאין כו':

קפריסין: קליפת פרי ה'צלף'. **קפלוטות:** כרישין מבושלים וכבושים, ואין בהם משום בישולי עכו"ם כיון שהם נאכלים חיים, וגם אם הם התבשלו בכלי של עכו"ם אינם נאסרים, כיון שטעם פליטת הכלי של הגוי פוגמת את טעמו ולא משביחה אותו. **הבאין מן האוצר** (= מין מחסן) **ומן ההפתק** (= ערימה) **ומן הספינה מותרין** באכילה, אבל הנמכרין בקטלוצא (= בשוק) לפני חנוני אסורין, מפני שהגוי מזלף יין עליהן.

וכן יין תפוחים של עובדי כוכבים הבאין מן האוצר ומן ההפתק ומן הסלולה: ויש גורסים ומן הספינה.

...פעם אחת חש אבא במעין, והביאו לו יין תפוחים של עובדי כוכבים של שבעים שנה, ושתה ונתרפא. אמר לו רבי, כל כך היה ביזך כלומר היתה לך ידיעה בדבר זה, ואתה מצערני שלא גילית לי עד עכשיו!!?

גרבי יין: כדי יין.

אמר רבי, ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים, כגון גוי זה ששמר את היין שבעים שנה כדי שרבי יתרפא ממנו.

*

למדנו במשנה - וכן לתרומה:

מאי 'וכן לתרומה'? אמר רב ששת: וכן כהן החשוד למכור תרומה (= שמחירה נמוך כיון שהיא ראויה רק לכהנים) כאילו היא חולין (= שמחירו גבוה), רק אם הפירות מונחים לפניו אסור לקנותם ממנו, אבל אם הוא לקוח את הפירות מאוצר או מן ההפתק או מן הסלולה הספינה מותר, כיון שהוא מפחד שמא ישמעו על כך חכמים ויפקירו את כל האוצר שלו.

הדרן עלך אין מעמידין 👍

פרק שלישי. משנה: כל הצלמים (= הפסלים) אסורים בהנאה, לפי שעובדים אותם פעם אחת בשנה, דברי רבי מאיר.

ולדעת חכמים - רק צלם שיש בידו מקל או ציפור או כדור אסור. הגמ' תבאר שרק צלם כזה נעבד, שמחמת חשיבותו הניחו לו חפצים אלה בידיו.

ולדעת רשב"ג - כל צלם שיש בידו חפץ כל שהוא (ולאו דווקא מקל או כדור), זהו סימן שעובדים אותו, ואסור.

נמרא: קושיא: אי דנעבדין פעם אחת בשנה מאי טעמא דרבנן: כלומר מכך שחכמים לא אמרו שרק צלם שיש בידו מקל או כדור עובדים אותו, משמע שהם סוברים שכל הצלמים נעבדים פעם אחת בשנה. וא"כ קשה, שאם כל הצלמים

נעבדים פעם אחת בשנה, מדוע לדעתם לא כל הצלמים אסורים כמו שסובר רבי מאיר.

תירוץ: א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן: במקומו של ר"מ היו עובדים את כל הצלמים פעם אחת בשנה, ורבי מאיר ש'חושש למיעוט' (= שיש להחמיר מחמת המיעוט, ולא אומרים שהמיעוט לא קיים) גזר על כל הצלמים שבשאר המקומות ואסר אותם בהנאה למרות שהם לא נעבדים, מחמת מקומו של ר"מ שהם כן נעבדים. וחכמים ש'לא חוששים למיעוט' (= שמתייחסים למיעוט כאילו הוא לא קיים), לא גזרו על שאר המקומות מחמת מקומו של ר"מ.

אמר רב יהודה אמר שמואל: רבי מאיר אסר רק את האנדרטאות של מלכים, כלומר כשהמלך מת היו עושים את צורתו לזיכרון, וכיון שמחמת חביבותם היו עובדים אותם לכן אסר אותם רבי מאיר. (= רבי מאיר אסר את כל האנדרטאות של מלכים שבכל מקום אפילו שאינם נעבדים, מחמת מקומו ששם כן היו נעבדים, אבל הוא לא אסר צלמים אחרים שלא עובדים אותם).

אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: רבי מאיר אסר רק את האנדרטאות של מלכים שעומדים בפתח העיר, שאז הם חשובים ביותר ולכן עובדים אותם במקומו של ר"מ. (= רבי מאיר אסר את כל האנדרטאות של מלכים שעומדים בפתח העיר שבכל מקום אפילו שאינם נעבדים, מחמת מקומו ששם כן היו נעבדים, אבל הוא לא אסר צלמים שלא עומדים בפתח העיר).